

FONÈTICA

CONTINGUTS

- ✓ **Pronúncies incorrectes en un registre formal de les vocals *a* i *e* (vocal neutra)**
- ✓ **Pronúncies incorrectes en un registre formal de la vocal *o***
- ✓ **Pronunciació de paraules que solen presentar dubtes respecte a la posició de la síl·laba tònica**
- ✓ **Pronúncies incorrectes dels diftongs en un registre formal**
- ✓ **Fonètica sintàctica. Els contactes vocàlics: elisions i sinalefes**
- ✓ **Contactes consonàntics: sonoritzacions, emmudiments, geminacions i altres fenòmens de fonètica sintàctica**
- ✓ **Omissió de la *d* epentètica**
- ✓ **Pronunciació incorrecta en un registre formal de les consonants nasals**
- ✓ **Pronúncia de les consonants fricatives palatals**
- ✓ **Pronúncies incorrectes de les consonants fricatives alveolars (essa sorda [s] i essa sonora [z])**
- ✓ **Pronúncies incorrectes en un registre formal de les consonants laterals**
- ✓ **Pronúncies incorrectes de les consonants *b* i *v* en qualsevol registre**
- ✓ **Pronúncies incorrectes en un registre formal de la consonant *r***

PRONÚNCIES INCORRECTES EN UN REGISTRE FORMAL DE LES VOCALS A I E (VOCAL NEUTRA) PRONÚNCIES INCORRECTES EN UN REGISTRE FORMAL DE LA VOCAL O

En un registre formal s'han d'evitar:

- La pronunciació, en els parlars orientals, d'una *e* tancada en comptes d'una vocal neutra en la síl·laba final de mots com *frase*, *examen*, *càncer*, *classe*, *làser*...
- El tancament de *e* en *i* per contacte amb una consonant palatal: «*quixal*» per «*queixal*», «*dijú*» per «*dejú*»...
- La supressió de la *a* àtona final dels substantius acabats en *-ia*: *gàbia*, *indiferència*...
- La supressió o addició de *a* inicial, en casos com «*gulla*» per «*agulla*», «*vellana*» per «*avellana*», «*anou*» per «*nou*»...
- Les assimilacions de *e* neutra a *o* en paraules com «*colzo*» per «*colze*», «*colçons*» per «*calçons*»...
- La substitució de *u* per *o* en casos com «*monicipal*» per «*municipal*», «*estodiar*» per «*estudiar*», «*bullir*» per «*bullir*»...
- La reducció de diftongs a una sola vocal: «*coranta*» per «*quaranta*», «*cantitat*» per «*quantitat*», «*casi*» per «*quasi*», «*aigo*» per «*aigua*», «*pasca*» o «*Pasco*» per «*Pasqua*»...
- La pronunciació del diftong *au* en comptes de *o* en casos com «*aufegar*» per «*ofegar*»...

PRONUNCIACIÓ DE PARAULES QUE SOLEN PRESENTAR DUBTES RESPECTE A LA POSICIÓ DE LA SÍL·LABA TÒNICA

Pronúncies correctes

- Per influència d'altres llengües, en pronunciar certes paraules es tendeix a desplaçar-ne la síl·laba tònica. Cal tenir esment a pronunciar-les de manera correcta: *tèxtil* (no *textil*), *atmosfera* (no *atmosfera*), etc.
- De la mateixa manera, s'ha de pronunciar tònica la *i* de l'arrel dels verbs acabats en *-iar* a les tres persones del singular i a la tercera del plural dels temps següents:
 - ✓ Present d'indicatiu: *canvii* (jo), *canvies* (tu), *canvia* (ell/ella), *canvien* (ells/elles).
 - ✓ Present de subjuntiu: *canvii* (jo), *canviiis* (tu), *canvii* (ell/ella), *canviiin* (ells/elles).
 - ✓ Imperatiu: *canvia*.

Interferències en la pronúncia de topònims i antropònims

Els topònims i antropònims es pronuncien de vegades amb una accentuació interferida pel castellà. En són exemples *Arquimedes*, que en català és una paraula plana, o *Hèlsinki*, que és esdrúixola (en canvi, però, els topònims *Zúric* i *Múnic* són paraules planes).

Paraules amb doble accentuació

Algunes paraules tenen doble possibilitat d'accentuació: *dòmino/dominó*, etc., i les paraules formades amb el sufix *-edre* (*poliedre* o *políedre*)

L'Institut d'Estudis Catalans n'admet les dues formes.

PRONÚNCIES INCORRECTES DELS DIFTONGS EN UN REGISTRE FORMAL

Monoftongació i diftongació en registres informals

En la llengua col·loquial dels parlars balears, el diftong àton *-ua* darrere *q* o *g* (*qua* i *gua*) té tendència a reduir-se en *o* (que es pronuncia *o* o *u*, segons l'indret). Per exemple: «*Pasco*» per «*Pasqua*». Tot i així, hi ha alguns llocs que no fan aquesta monoftongació, com és el cas de la Vila d'Eivissa, on pronuncien el diftong.

El cas a la inversa també se sol produir dins el llenguatge col·loquial, és a dir, la tendència a pronunciar un diftong a principi d'una paraula que comenci en *o*. Per exemple: «*aubert*» per «*obert*».

FONÈTICA SINTÀCTICA. ELS CONTACTES VOCÀLICS: ELISIONS I SINALEFES

Sinalefa i elisió

En general, la vocal final d'un mot i la inicial del següent (vocals en contacte) es pronuncien en una sola síl·laba. Aquesta unió pot ser causada perquè sorgeix un diftong o perquè amb l'elocució se suprimeix una de les dues vocals. Vegem-ho:

- **Sinalefa.** És la fusió en una sola síl·laba de dues vocals en contacte situades l'una a la fi d'un mot i l'altra al començament del mot següent:

Que ho vol? («*queuvol*»)

Qui avisa («*quiavisa*»)

Veure-hi («*veurei*»)

I ara? («*iara*»)

- **Elisió.** És la supressió d'un so vocàlic quan entra en contacte amb un altre so vocàlic del mot següent. S'acostumen a produir per:
 - ✓ Contacte de fonemes vocàlics idèntics: *porta antiga* («*portantiga*»), *poma ensucrada* («*pomensucrada*»).
 - ✓ Contacte entre vocal neutra, que desapareix sempre, i qualsevol altra vocal: *mitja hora* («*mitjora*»), *sense il·luminar* («*sensil·luminar*»).

No es produeix elisió quan els dos sons són tòncics: *mà hàbil* («*maabil*»), *camí ample* («*camiample*»).

L'apostrofació i la contracció dels articles *el* i *la* reflecteixen aquesta tendència del català a elidir vocals àtones: *l'amargor del cafè* («*lamargodelcafe*»).

CONTACTES CONSONÀNTICS: SONORITZACIONS, EMMUDIMENTS, GEMINACIONS I ALTRES FENÒMENS DE FONÈTICA SINTÀCTICA

Contactes consonàntics

Quan parlem amb fluïdesa, enllaçam els sons en una tira fònica (sons que es pronuncien de forma seguida), i això provoca contacte entre sons, el qual pot produir els fenòmens següents: *sonorització, ensordiment, emmudiment, sensibilització, geminació i assimilació.*

És útil conèixer aquests fenòmens per articular correctament els sons i les paraules, per evitar defectes freqüents en la pronúncia o per corregir-los si se sap identificar-los. En la varietat estàndard, la pròpia dels mitjans de comunicació, no produir-los tal com s'indica a continuació és inadmissible.

Sonorització

Quan una *s* (o *ç*) es troba a final de mot i va seguida per una paraula començada per vocal o per una consonant sonora, la *s* (o *ç*) se sonoritza, és a dir, es pronuncia com *rosa* [z] i no com *rossa* [s]: *els avisos, les amistats, més bo, cases moblades...*

Quan *ix* i *tx/ig* es troben a final de mot i van seguides de vocal, també se sonoritzen i es pronuncien, respectivament, com si fossin una *j* o *tj*: *el mateix ordinador* («matejordinador»), *capritx íntim* («capridgintim»), *mig obert* («midjobert»)...

Ensordiment

Les consonants *b*, *d* i *g* a final de paraula seguides per un mot començat en vocal s'ensordeixen, és a dir, es pronuncien [p], [t] i [k], respectivament: *verb irregular* («verpirregular»), *nord-oest* («nortoest»), *alberg obert* («albercobert»)...

No és acceptable pronunciar sonora i aproximant ([ð]) la *d* final del primer formant de paraules com *sud-est* i *nord-americà*, que es pronuncia [t].

Emmudiment/Sensibilització

En determinats parlars alguns sons no es pronuncien. En aquest cas parlem d'*emmudiment*. Això no obstant, les consonants que eren mudes se *sensibilitzen*, és a dir, es fan audibles, en certs contextos:

- La *b* de la preposició *amb* és muda si no va seguida de vocal: *amb tu* («amtu»), però *amb oli* («amboli»).
- La *t* del mot *sant* és muda si no va seguida de vocal: *sant Joan* («sanjoan»), però *sant Antoni* («santantoni»). El mateix fenomen es produeix amb el mot *mar*: *mar endins* («marendins»).
- La *r* final dels infinitius (muda en català oriental i en occidental, llevat del valencià meridional) se sensibilitza en contacte amb un pronom: *anar-hi, parlar-ne...*

En el cas de [p], [t] i [k] darrere *m* i *n* (*llamp, font, sang...*) i en el cas de *t* o *d* darrere *l* (*malalt, molt...*), és propi dels parlars valencians i baleàrics el manteniment d'aquestes consonants, mentre que n'és propi l'emmudiment en la resta de parlars catalans. En els plurals, [p], [t] i [k] sonen només en valencià (*fonts, llamps, malalts...*).

Geminació

En català oriental es duplica la primera consonant dels grups *-bl-* i *-gl-* entre vocals: *poble* («pobble»), *regla* («reggla»)... No gemina, però, *ablanir*. Tampoc no ho fan *aglà*, *aglomerar*, *aglutinar*, *jeroglífic*...

Assimilació

Es produeix una assimilació quan la consonant en què acaba una síl·laba tendeix a fer-se similar (és a dir, a *assimilar-se*) a la consonant amb què comença la síl·laba següent: *setmana* («*semmana*»), *ètnia* («*ènnia*»), *atlètic* («*al·lètic*»)... En valencià i en balear sona amb el doble el grup *-tll-* que trobam en paraules com *bitllet* («*billet*»)... Tant en aquests com en la resta de parlars, cal evitar la pronunciació de la *-t-*.

OMISSIÓ DE LA D EPENTÈTICA

L'epèntesi

L'*epèntesi* és la inserció d'un fonema no etimològic en un mot (per facilitar-ne la pronunciació, per analogia, etc.). Són exemples d'*epèntesi* la *d* afegida de *gendre* < GENERU o la *b* de *cambra* < CAMERA.

En els registres informals dels parlars baleàrics i nord-orientals es produeix l'omissió de la *d* epentètica: *cenra* per *cedra*, *tenrum* per *tendrum*... En cap cas, però, no es pot ometre aquesta *d* en un registre formal.

PRONUNCIACIÓ INCORRECTA EN UN REGISTRE FORMAL DE LES CONSONANTS NASALS

Elisions incorrectes de consonants nasals

En un registre formal s'ha d'evitar ometre el so nasal dels grups cultes en paraules com *institució*, *transparència*, *constituïr*...

Tampoc no es pot reduir a una sola consonant la geminació dels grups consonàntics *mm*, *nn*: *commemorar*, *Immaculada*, *tarannà*, *Susanna*...

D'altra banda, la nasal palatal *ny* s'ha de pronunciar sempre de la mateixa manera, tant si va a principi de paraula (*nyic*), com abans de vocal (*canya*) o a final de paraula (*codony*). En aquest darrer cas, s'han d'evitar pronúncies com «**ain*» o «**an*» (*any*), «**capsigrain*» (*capsigrany*), «**alemain*» o «**aleman*» (*alemany*)...

PRONÚNCIA DE LES CONSONANTS FRICATIVES PALATALS

Les consonants fricatives palatals

Les *consonants fricatives palatals* presenten diferències de pronúncia entre els dos grans blocs dialectals del català. Aquesta diversitat és admesa per l'Institut d'Estudis Catalans, que manté un criteri de flexibilitat pel que fa a la llengua estàndard oral. Vegem-ho en detall:

- En els parlars baleàrics i en valencià, en mots com *assajar*, *corregir*, *llegir*, *rajada*, *rajola*, *roja*, *truja...*; els infinitius acabats en *-ejar* (*passejar*, *festejar...*), i els plurals acabats en *-jos* (*rojós*, *passejos...*), és possible una pronúncia africada ([dʒ]): «*assadjar*», «*corredgir*», «*lledgir*», «*radjada*», «*radjola*», «*rodja*», «*trudja*», «*passedjar*», «*festedjar*», «*rodjos*», «*passedjos*»...
- És pròpia dels dialectes orientals (que inclouen el català de les Illes Balears) la pronúncia fricativa ([ʒ]) en mots com *gent*, *gira*, *Jordi*, *just...* En canvi, en els parlars occidentals es produeix un so africad ([dʒ]): «*tgent*», «*tgira*», «*tjordi*», «*tjust*»...
- També és pròpia dels parlars orientals la pronúncia fricativa ([ʃ]) en mots com *xop*, *xocolata*, *panxa*, *arxiu...* En aquests casos, en els parlars occidentals es produeix un so africad ([tʃ]): «*txop*», «*txocolata*», «*pantxa*», «*artxiu*»...
- En català oriental, es pronuncia sense *i* el dígraf *ix* després de vocal: *ba(i)xar*, *ca(i)xa*, *pe(i)x...* En canvi, la pronúncia amb *i* és un tret característic dels parlars occidentals.

Recordau!

- És inadmissible pronunciar «**ient*» per «*gent*», «**iust*» per «*just*», «**maior*» per «*major*»... Aquestes pronúncies s'han d'evitar en qualsevol parlar, fins i tot en el registre col·loquial.
- En català balear, els dígrafs *tg* i *tj* es pronuncien sempre sonors ([dʒ]). Són incorrectes, per tant, pronúncies com «**metxe*» per «*metge*», «**platxa*» per «*platja*», «*viatxe*» per «*viatge*»...

PRONÚNCIES INCORRECTES DE LES CONSONANTS FRICATIVES ALVEOLARS (ESSA SORDA [s] I ESSA SONORA [z])

Els sons fricatius alveolars

S'ha de tenir un esment especial en la pronunciació dels sons fricatius alveolars (essa sorda [s] i essa sonora [z]) en els casos següents:

- Es pronuncien amb essa sorda [s]:
 - ✓ Les paraules acabades amb el sufix *-essa*: *batlessa* («**batleza*»), *advocadessa* («**advocadeza*»)...
 - ✓ Les paraules acabades en *-gressió*, *-missió* i *-pressió* (i derivats): *agressió/agressivitat*; *comissió/comissionat*; *depressió/depressiu*...
 - ✓ Paraules com: *agressiu*, *Brussel·les*, *dissoldre*, *discussió*...
- Es pronuncien amb essa sonora [z]:
 - ✓ Paraules compostes amb *fons*, *dins* i *trans* davant vocal: *endinsar*, *enfonsar*, *transitar*...
 - ✓ Paraules com *Andalusia*, *Àsia*, *cervesa*, *fase*...

La grafia ens ajuda a saber com es pronuncia el so. Així, en aquests casos, la doble essa entre vocals (ss) indica que el so és sord, mentre que una sola essa entre vocals (s) indica que el so és sonor.

Recordau!

En produir el so de essa sonora, les cordes vocals vibren i el so és semblant al brunzit dels insectes; en canvi, quan és sorda, les cordes no vibren i el so és com un xiuxiueig, semblant a l'onomatopeia de demanar silenci.

PRONÚNCIES INCORRECTES EN UN REGISTRE FORMAL DE LES CONSONANTS LATERALS

Les consonants laterals

La pronúncia de la *l* amb una articulació com l'espanyola o la francesa (velar o palatal) s'ha d'evitar sistemàticament.

Pronúncies com «**maiorca*» per «*mallorca*», «**iet*» per «*llet*» (ieisme) són inadmissibles fins i tot en un registre informal.

En un registre formal, s'ha d'evitar pronunciar la *l* com a vocal en casos com ara «*aubercoc*» o «*ubercoc*» per «*albercoc*», «*aubergínia*» o «*ubergínia*» per «*albergínia*», «*aumoina*» per «*almoina*», etc.

Cal evitar pronunciar com una *ll* la *l* dels mots com *religió*, *literatura*, *lògic*, *legítim*...; pronúncies com «*relligió*», «*lliteratura*», «*llògic*», «*lllegítim*»... són inadmissibles.

També s'ha d'evitar la pronúncia de la *ll* en *i* de mots com *palla*, *vell*, *ull*...; pronúncies com «*paia*», «*vei*», «*ui*»... són inadmissibles en un registre formal. Així mateix, s'ha d'evitar l'elisió de la *ll* intervocàlica; pronúncies com «*ueres*», «*vea*», «*senaa*»... són pròpies només de la parla col·loquial.

Tampoc no s'admet l'emudiment de la *l* en cap cas: «*atre*» per «*altre*», «*nosatres*» per «*nosaltres*»...

Finalment, la doble *l* s'ha de pronunciar amb un so palatal lateral [λ]. Per tant, són incorrectes pronúncies com ara «**juny*» per «*lluny*», «*galina*» per «*gallina*»...

PRONÚNCIES INCORRECTES DE LES CONSONANTS B I V EN QUALSEVOL REGISTRE

Pronúncies incorrectes de b i v en qualsevol registre

En el parlar de les Illes Balears i del País Valencià la pronúncia de les consonants *b* i *v* correspon a dos sons diferents: la *b* és bilabial (s'han d'ajuntar els dos llavis) i la *v* és labiodental (s'han d'ajuntar les dents de dalt amb el llavi inferior). Per tant, en aquests parlars no distingir la *b* de la *v*, en qualsevol registre (formal o informal), es considera una incorrecció fonètica.

En altres indrets del territori de parla catalana aquests dos sons es confonen en *b*. Tanmateix, la distinció entre *b* i *v* aporta avantatges: facilita l'ortografia (*beure/veure*) i desfà ambigüitats sense necessitat de cap context extralingüístic (*baca/vaca*).

PRONÚNCIES INCORRECTES EN UN REGISTRE FORMAL DE LA CONSONANT ERRA

Metàtesi i emudiment de la erra

Una *metàtesi* és la inversió, en un mot, de dos sons o dues síl·labes generalment contigus (*fadrí*>**fradí*). En la pronúncia informal és habitual que el so de la *erra* alveolar bategant experimenti canvis d'ordre: **preda*<*pedra*. Aquesta metàtesi no és admissible en registres formals.

És igualment inadmissible ometre la *erra* en mots com ara *problema* (**poblema*).